

Kitap Tanıtımı

**Abdurrahman Hasan Habenneke el-Meydânî, el-Belâgatü'l-'arabiyye
üsüsühâ ve 'ulûmuhâ ve fûnûnühâ ve suverun min tatbîkâtihâ
bi-heykelin cedîdin min tarîfin ve telîdin, Dâru'l-Kalem, Dimâşk, 2013**

İbrahim KARA*

Eser iki cilt olup 1192 sayfadan oluşan hacimli bir belâgat kitabıdır. Kitap genel olarak giriş, me'ânî, beyân ve bedî ilimlerinden oluşmaktadır. Müellifin bu eseri şekil ve içerik bakımından incelenmeye çalışılacaktır.

Müellif bu eserinde belâgatı teorik kurallardan arındırıp edebî zevk ve anlama dayalı bir yol ile ele almayı hedeflemiştir. Meydânî, kitabının mukaddimesinde yüksek edebiyat ve belâgatı sözde güzellik, fesahat ve belâgat kavramlarının üzerinde durarak açıklamıştır. Kendisi zikredilen bu üç alanda en çok güzellik kavramının üzerinde durmuştur. Meydânî güzellik sevgisinin Allah'ın insan fitratına yerleştirdiği bir şey olduğunu ifade etmiştir.¹ Ona göre insanın düşüncelerini, isteklerini, hayal ve duygu dünyasını yansıtan güzel ve özgün ifadeler bulunmaktadır. Bu kalıplar sahip oldukları güzellik oranına göre farklılık gösterir ve insanların iç dünyalarını etkiler. Ancak bunun mukabilinde içerisindeki çirkinlik oranlarına göre çirkin ifadeler de vardır. Güzellik ve çirkinlik bakımından birbiriyle karşıt olan bu iki sözün haricinde insanların iç dünyalarında olumlu ya da olumsuz herhangi bir etki bırakmayan zayıf ibareler de bulunmaktadır.²

ME'ÂNÎ KONULARINI TASNİFİ VE İŞLEYİŞİ

Meydânî'nin me'ânî konularını tasnifine geçmeden önce klasik dönemde Sekkâkî, Kazvînî ve Teftâzânî gibi belâgat âlimlerinin tasnifini gözden geçirmek yararlı olacaktır. Bu âlimler me'ânî konularını genel olarak aşağıdaki şekilde tasnif etmişlerdir.

---

* K. Ü. İslami İlimler Fakültesi Araştırma Görevlisi. E mail, İbrahimsivasi58@hotmail.com

¹ Abdurrahman Hasan Habenneke el-Meydânî, *el-Belâgatü'l-'arabiyye üsüsühâ ve 'ulûmuhâ ve fûnûnühâ ve suverun min tatbîkâtihâ bi-heykelin cedîdin min tarîfin ve telîd* (Dimâşk: Dâru'l-Kalem, 1434/2013), I, 20.

² Meydânî, *el-Belâgatü'l-'arabiyye*, I, 22.

1. Me'ânî ilminin tanımı ve kısımları
2. İsnâd-ı haberi
3. Hakîkât-ı akliyye ve mecâz-ı akîf
4. Müsnedün ileyhî halleri
5. Müsnedin halleri
6. Müteallikât-ı fiilin halleri
7. Kasr
8. İnşâ
9. Fasil-vasıl
10. İcâz, itnâb ve müsâvât.³

Meydânî ise me'ânî ilminin konularını şu şekilde tasnif etmiştir:

1. Me'ânî ilmine giriş⁴
2. Cümlelerin unsurlarının halleri⁵
3. Kasr
4. Fasil-vasıl⁶
5. Müsâvât-İcâz-İtnâb.

Meydânî, diğer belâgatçılardan farklı olarak haber-inşâ cümleleri ve kısımları gibi konulardan me'ânî ilmine giriş kısmında bahsetmiştir. Ayrıca icâz, itnâb ve müsâvât konularını anlatırken klasik sıralamadan farklı olarak müsâvâtı başa almıştır.⁷

Me'ânî ilminde müellif, haberin doğruluğu ve yalanlığı, bazı nefy edatları, inşâ cümlelerinin mecazi anlamları, hazif, ism-i işaretin belâgî gerekçeleri, fasıl-vasıl, icâz, itnâb ve müsâvât gibi konularda şahsi düşüncelerine yer vererek belâgat sahasına katkı sunmuştur. Bu minvalde İbnü'l-Arabî (ö. 543/1148), Ebü'l-Hasen el-Havfî (ö. 430/1038) ve Kazvînî (ö. 739/1338)'ye eleştiriler yönelterek, tenkit ettiği noktalarda

---

³ Ebû Ya'kûb Yûsuf b. Muhammed es Sekkâkî, *Miftâhu'l-'ulûm*, thk. Abdülhamîd Hindâvî (Beirut: Dârü'l Kütübî'l-İlmiyye, 1435/2014), 251-437; el-Hatîb el-Kazvînî, *el-İzâh fî 'ulûmi'l-belâga*, thk. Muhammed Abdülkâdir el-Fâdilî, (Beirut: el-Mektebetü'l-'Asriyye, 1430/2009), 23-190; Sa'duddîn Mes'ûd b. Ömer et-Teftâzânî, *el-Mutavvel şerhu Telhîsi Miftâhi'l-'ulûm*, thk. Abdülhamîd Hindâvî (Beirut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1428/2007), 166-504.

⁴ Müellif bu ana başlık altında kelime ve cümleyle ilgili giriş mahiyetinde bilgiler, cümlelerin Arap dilindeki yapısı ve kısımlara ayrılması, haberî cümle ve halleri, inşâ cümle ve kısımları konularına yer vermiştir.

⁵ Meydânî konunun altında zikr ve hazif, takdim-tehir, tenkîr-ta'rîf, takyîd, makamın gerekliliğinin dışına çıkmak gibi konulara değinmiştir.

⁶ Bu konunun içerisinde sözde uyum, bir cümlelerin unsurları arasında fasıl-vasıl, irapta mahalli olmayan cümleler arasında fasıl ve vasıl mevzuları yer almaktadır.

⁷ Meydânî, *el-Belâgatü'l-'arabiyye*, I, 140-597, II, 7-114.

çözüm önerileri sunmuştur. Müellifin bazı yorumlarında haklı olabileceği mümkünken bazılarında ise ulaşılması kolay olmayan kanaatleri tercih ettiği dikkatleri çekmektedir.

BEYÂN KONULARINI TASNİFİ VE İŞLEYİŞİ

Beyân konuları klasik olarak teşbih, hakikat ve mecâz, kinâye şeklinde tasnif edilmiştir.⁸ Meydânî ise beyân konularını aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

1 Kinâye ve Ta'rîz

2. Teşbih

3. Mecaz

4. Eşbâh, nezâir ve mecazın edebi ifadelerde kullanılmasına dair analitik bakış açıları (Nazarât tahlîliyye ilâ istihdâmi'l-eşbâh ve'n-nezâir ve'l-mecâzi fi't-ta'bîrâtî'l-edebîyye

5. Kur'ân üslubunun çeşitlilik ve tekâmül bakımından yöntemi. (Menhecü'l-beyânî'l-Kur'ânî fi't-tenvî ve't-tekâmül).

Meydânî son iki maddeyi eserinde işleyerek diğer belâgatçılardan farklı bir tutum sergilemiştir. Ayrıca kinâyeyi ilk sırada ele almış teşbihi ise ikinci sıraya yerleştirmiştir.⁹

Meydânî, beyân ilminde belâgat kitaplarında yaygın bir şekilde geçen beyânın tarifi ve kinâyenin taksimine itirazlar yaparak, bazı görüşler ortaya koymuştur. Aynı zamanda kendi düşüncesine göre analize ihtiyaç olan bazı kinâye örnekleri hakkında değerlendirmeler yapmıştır. Meydânî, istiârenin muhtelif konularında da farklı söylemler beyân etmiştir. Müellifin istiâre-i mekniyye konusunda ele alınan bazı örnekleri kendisinin birtakım belâgî gerekçeler takdim etmek suretiyle *teşbîh-i belîg-i meknî* olarak isimlendirmesi, istiârenin mecâz-ı aklî mi yoksa mecâz-ı lugavî mi olduğu tartışmalarına değinmesi ve genellikle istiâreyi tebe'iyye konusunda misal gösterilen bir örneği kendisinin *tazmîn* olarak görmesi beyân ilminde müellifi farklı kılan özellikleri olarak anlaşılabilir. Beyân ilminde de müellifin kimi zaman bazı analizler yaptığı ve belâgat ilmine katkılar sağladığı görülürken, kinâyenin taksimi ve istiârede karine konusunda takdim ettiği önerilerle haklı olduğunu söylemek zordur.

BEDÎ KONULARINI TASNİFİ VE İŞLEYİŞİ

Bedî ilmîni belâgatçılar muhassinât-ı ma'neviyye ve muhassinât-ı lafziyye olmak üzere iki kısımda incelenmektedir. Birinci bölümde genellikle mutâbaka, mukabele, irsâd,

⁸ Sekkâkî, *Miftâh*, 437-531; Kazvînî, *el-Îzâh*, 207-325; Teftâzânî, *el-Mutavvel*, 506-638.

⁹ Meydânî, *el-Belâgatü'l-'arabiyye*, II, 123-346.

müşâkele, istidrâd, müzâvece, 'aks, rucû, tevriye, istihdâm, leff ve neşr, cem', tefrik, taksîm, tecrit, mübâlağa, mezheb-i kelâmî, hüsn-i ta'lîl, tefrî, el-Medhü bimâ yüşbihü'z-zemm, istitbâ, idmâc, tevcih, tecâhül-i 'ârif, el-kavlu bi'l-mûcib, ittirâd konuları işlenmektedir. İkinci kısımda ise cinâs, raddü'l-'acz 'ale's-sadr, sec', muvâzene, kalb, teşri, lüzûm mâ lâ yelzem', serikât-ı ş'riyye, iktibâs konuları yer almaktadır.¹⁰

Meydânî diğer belâgatçılardan farklı olarak bed'îlminde tevriyeyi başa almıştır. te'kîdü'l-medh bimâ yüşbihü'z-zem ve te'kîdü'z-zem bimâ yüşbihü'l-medh yerine te'kîdü'l-fikrati bimâ yüşbihü takrîra ziddihâ, tevcih yerine el-kavlu'd-dâl 'ale'l-ma'nâ ve ziddihî terimlerini kullanmıştır. Ayrıca genel tasnifte karşımıza çok çıkmayan murâvağa, iftinân, hüsn-i mürâca'a, tenkit ve herhangi bir konuda edebi bir söz hazırlama başlıklarıyla farklı bir tutum izlemiştir.¹¹

Meânî ve beyân konularını bol misallendirme yaparak detaylı bir şekilde işlerken birçok konuda da eleştirilerini ortaya koyan Meydânî'nin bed'î ilminde daha az ayrıntıya yer verdiği söylenebilir. Bu bölümde müellif *Te'kîdü'l-medh bimâ yüşbihü'z-zem* ve *Te'kîdü'z-zem bimâ yüşbihü'l-medh*, *tevcîh* gibi konulara yeni isimlendirmeler takdir ederek kendi seçtiği terimlerin daha iyi olduğunu iddia etmiştir. Belâgatçıların Kur'ân-ı Kerîm'de *müşâkele* babında ele aldıkları bazı kelimelerin asıl manaları dikkate alındığında müşâkele için uygun olmadıklarını dile getirmiştir. *Mübâlağa sıygalarının* Allah hakkında kullanılmasına ilişkin dilin aslî kullanımlarına başvurulmasını önermiştir. *Mürâca'anın* mevcut tarifine bazı eklemeler yapmış, iğare konusunda iki şair arasında mukayese yaparak tercihte bulunmuştur. *İktibas* hususunda da Sâhib b. Abbâd'ın bir şiirinde hadis-i şeriften yaptığı alıntıyı tenkide tabi tutmuştur.

¹⁰ Sekkâkî, *Miftâh*, 532-542; Kazvînî, *el-İzâh*, 333-419; Teftâzânî, *el-Mutavvel*, 641-740.

¹¹ Meydânî, *el-Belâgatü'l-'arabiyye*, II, 373-569.